

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 331

Problemy rozwoju regionalnego i lokalnego

Redaktorzy naukowi
Elżbieta Sobczak, Beata Bał-Domańska,
Marek Obrębalski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Projekt współfinansowany z budżetu województwa dolnośląskiego

**DOLNY
ŚLĄSK**

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-456-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp.....	9
Beata Bal-Domańska, Michał Bernard Pietrzak: Modelowanie wzrostu gospodarczego na podstawie rozszerzonego modelu Solowa-Swana z uwzględnieniem aspektu przestrzennego.....	11
Grażyna Bojęć: Nowy wskaźnik zadłużenia a koszty obsługi długu w jednostkach samorządu terytorialnego na przykładzie powiatu jeleniogórskiego.....	19
Dariusz Głuszczyk: Kredyty bankowe jako źródło finansowania działalności innowacyjnej przedsiębiorstw – analiza w przekroju regionów Polski.....	30
Dariusz Głuszczyk: Kredyt technologiczny jako instrument wsparcia innowacji małych i średnich przedsiębiorstw – analiza w przekroju regionów Polski.....	41
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Zmiany czynników lokalizacji podmiotów turystycznych	53
Marek Kiczek: Zmiany udziału dochodów własnych w dochodach ogółem gmin województwa podkarpackiego w latach 2006, 2012.....	64
Renata Lisowska: Wsparcie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw przez samorząd terytorialny w obszarach zmarginalizowanych.....	75
Olga Ławińska: Ocena efektywności inwestycji współfinansowanych funduszami Unii Europejskiej na przykładzie budowy oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej w gminie Kłomnice w latach 2009-2012.....	85
Marek Obrębalski, Marek Walesiak: Terytorialny wymiar polityki rozwoju regionalnego województwa dolnośląskiego w latach 2014-2020	96
Katarzyna Przybyła: Poziom rozwoju infrastruktury technicznej w miastach wojewódzkich Polski.....	106
Adam Przybyłowski: Gospodarka regionalna w aspekcie pomiaru zrównoważonego transportu.....	116
Małgorzata Sej-Kolasa, Mirosława Sztemberg-Lewandowska: Wykorzystanie analizy wielogrupowej do porównania rynku pracy w regionach.....	125
Małgorzata Sej-Kolasa, Mirosława Sztemberg-Lewandowska: Sposoby wyznaczania środków regionów na potrzeby analiz przestrzennych.....	134
Alicja Sekuła, Beata A. Basińska: Dlaczego subwencje nie są rozwojowe? Próba identyfikacji przyczyn braku wpływu subwencji na wydatki inwestycyjne	146
Elżbieta Sobczak: Harmonijność inteligentnego rozwoju województw Polski	158
Roman Sobczak: Zróżnicowanie zasobów ludzkich w nauce i technice w krajach Unii Europejskiej.....	169

Wioleta Sobczak, Lilianna Jabłońska, Lidia Gunerka: Zmiany strukturalne w powierzchni gruntów użytkowanych ogrodniczo w województwie mazowieckim w świetle spisów rolnych.....	180
Danuta Strahl, Andrzej Sokółowski: Propozycja podejścia metodologicznego do oceny zależności między inteligentnym rozwojem a wrażliwością na kryzys ekonomiczny w wymiarze regionalnym	190
Agnieszka Stacherzak, Maria Heldak, Jan Kazak: Obciążenia finansowe gmin kosztami realizacji dróg	201
Artur Stec: Związek między funkcją turystyczną a wydatkami na turystykę w miastach na prawach powiatu w województwie podkarpackim w latach 2008-2012.....	213
Aldona Standar: Rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej.....	224
Justyna Weltrowska, Wojciech Kisiało: Obszary koncentracji ubóstwa w strukturze przestrzennej miasta (na przykładzie Poznania).....	235
Wioletta Wierzbicka: Potencjał innowacyjny polskich regionów – analiza taksonomiczna.....	246
Justyna Wilk: Dane symboliczne w analizie regionalnego zróżnicowania sytuacji gospodarczej	257
Dariusz Zawada: Identyfikacja i ocena walorów użytkowych miast – studium przypadku dla Jeleniej Góry i Legnicy.....	270
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Zastosowanie analizy wielowymiarowej do oceny rozwoju lokalnych rynków nieruchomości mieszkaniowych na przykładzie miast wojewódzkich.....	282

Summaries

Beata Bal-Domańska, Michał Bernard Pietrzak: Economic growth modelling based on the augmented Solow-Swan model considering the special aspect ..	18
Grażyna Bojęć: New debt indicator vs. debt servicing costs in self-government units: Jelenia Góra county example.....	29
Dariusz Głuszczyk: Bank credits as a source of financing innovative activities of enterprises – an analysis by regions of Poland.....	40
Dariusz Głuszczyk: Technology credit as an instrument of support to small and medium-sized enterprises – an analysis by regions of Poland.....	52
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Changes in factors of tourism entities location	63
Marek Kiczek: Changes of the participation level of own communes income in the total income of Podkarpackie Voivodeship communes in 2006, 2012.....	74
Renata Lisowska: Support for the development of small and medium-sized enterprises in marginalised areas provided by local government	84

Olga Ławińska: Effectiveness evaluation of co-financed European Union funds investment on the example of sewage treatment plant and sewage system in Kłomnice community in the years 2009-2012	95
Marek Obrębalski, Marek Walesiak: Territorial dimension of regional development policy in Lower Silesia region in 2014-2020	105
Katarzyna Przybyła: The level of technical infrastructure in Voivodeship cities in Poland	115
Adam Przybyłowski: Regional economy in the context of sustainable transport measurement	124
Małgorzata Sej-Kolasa, Mirosława Sztemberg-Lewandowska: The application of multiple group analysis in labour market analysis of regions	133
Małgorzata Sej-Kolasa, Mirosława Sztemberg-Lewandowska: The ways of outlining the centers of regions for the purposes of spatial analyses	145
Alicja Sekuła, Beata A. Basińska: Why are not subsidies developmental? An attempt to identify the reasons of the lack of influence on investment expenditures	157
Elżbieta Sobczak: Harmonious smart growth of voivodeships in Poland	168
Roman Sobczak: Diversity of human resources in science and technology in the European Union countries	179
Wioleta Sobczak, Lilianna Jabłońska, Lidia Gunerka: Structural changes in horticultural production in the Mazovian Voivodeship in the light of the national agricultural census	189
Danuta Strahl, Andrzej Sokółowski: The proposal of methodological approach to the assessment of relations between smart growth and vulnerability to economic crisis at the regional level	200
Agnieszka Stacherzak, Maria Heldak, Jan Kazak: Financial burden of municipalities with the costs of roads development	212
Artur Stec: The relationship between tourist function and expenditure on tourism in cities with county rights in the Podkarpackie Voivodeship in 2008-2012	222
Aldona Standar: The development of water supply and sewerage system in rural areas of the Great Poland Voivodeship after Polish accession to the European Union	234
Justyna Weltrowska, Wojciech Kisiała: Areas of concentration of poverty in the city's spatial structure (the case study of Poznań)	245
Wioletta Wierzbicka: Innovative potential of Polish regions – taxonomic analysis	256
Justyna Wilk: Symbolic data in the analysis of regional diversification of economic situation	269
Dariusz Zawada: Identification and assessment of utility values of the cities – case study of Jelenia Góra and Legnica	281
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Applying multidimensional analysis to assess the development of local housing property markets on the basis of voivodeship cities	293

Renata Lisowska

Uniwersytet Łódzki

WSPARCIE ROZWOJU MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW PRZEZ SAMORZĄD TERYTORIALNY NA OBSZARACH ZMARGINALIZOWANYCH

Streszczenie: Obszary zmarginalizowane charakteryzują się mniejszą liczbą instytucji otoczenia biznesu, co powoduje ograniczony dostęp do usług oferowanych dla małych i średnich przedsiębiorstw. Dla rozwoju tych podmiotów w regionie ważne są korzystne warunki, których tworzenie wymaga od samorządu terytorialnego zachowań przedsiębiorczych, przejawiających się w: kreatywności i innowacyjności, umiejętności współpracy z przedsiębiorstwami w celu stworzenia przyjaznego klimatu dla prowadzenia działalności gospodarczej oraz umiejętności współpracy z innymi jednostkami samorządowymi i organizacjami. Celem artykułu jest ocena skuteczności oddziaływania instrumentów wsparcia MŚP stosowanych przez samorząd terytorialny na rozwój tych przedsiębiorstw na podstawie literatury przedmiotu oraz badań własnych przeprowadzonych wśród właścicieli i współwłaścicieli małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach zmarginalizowanych.

Słowa kluczowe: rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, samorząd terytorialny, obszary zmarginalizowane, polityka wsparcia MŚP, instrumenty wsparcia.

DOI: 10.15611/pn.2014.331.07

1. Wstęp

Małe i średnie przedsiębiorstwa odgrywają znaczącą rolę w rozwoju regionalnym ze względu na swój lokalny charakter, co powoduje, że istnieje ścisła zależność, mająca, charakter sprzężeń zwrotnych między ich rozwojem a rozwojem regionalnym.

Im wyższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, tym lepsza jego konkurencyjność, a tym samym warunki dla powstawania nowych i rozwoju już istniejących małych i średnich przedsiębiorstw. Rozwój tych podmiotów może przyczynić się do rozwoju regionu poprzez: kreowanie nowych miejsc pracy, stymulowanie innowacji, zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnych, poprawę warunków życia mieszkańców, większe wpływy do budżetów lokalnych oraz poprawę ekonomiki regionu [Lisowska 2013, s. 39]. Aby małe i średnie przedsiębiorstwa mogły spełniać swoją rolę w rozwoju regionalnym, wymagają wsparcia, m.in. ze strony władz samorządowych.

Jednym z zadań władz samorządowych jest tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw [Ustawa z dnia 12 maja 2000 r...], wymaga to jednak spełnienia następujących warunków [Słomińska 2007, s. 20]:

- istnienia struktur społecznych realizujących bądź popierających ideę wszechstronnego rozwoju regionu;
- inicjatywności i aktywności mieszkańców;
- występowania prawnych, organizacyjnych, technologicznych i technicznych możliwości wspierania inicjatyw;
- występowania materialno-finansowych możliwości wspierania inicjatyw;
- doświadczenia i chęci władz samorządowych do stymulowania rozwoju.

Władze samorządowe, tworząc lepsze warunki dla rozwoju działalności gospodarczej, pobudzają rozwój lokalnej przedsiębiorczości przez wspieranie aktywności lokalnych społeczności. Na realizację tego celu mają wpływ czynniki wewnętrzne i zewnętrzne [Makiela 2008; Saar 2011]. Czynniki zewnętrzne (egzogeniczne) pochodzące z otoczenia krajowego i zagranicznego wynikają z: procesów globalizacji i integracji gospodarki, międzynarodowej konkurencji o pozyskiwanie bezpośrednich inwestycji zagranicznych, ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego, konsekwencji przystąpienia Polski do UE. Natomiast czynniki wewnętrzne (endogeniczne) to instrumenty wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw służące kreowaniu warunków dla rozwoju lokalnego, takie jak: możliwość opracowywania programów i strategii, działalność w sferze budżetu, uprawnienia regulacyjne w sferze prawa podatkowego i zagospodarowania przestrzennego, podejmowanie decyzji administracyjnych, zawieranie umów i porozumień oraz możliwość skorzystania ze środków pomocowych krajowych i zagranicznych. Działania te są skierowane na tworzenie i rozwój infrastruktury technicznej, wsparcie instytucjonalno-organizacyjne i wykorzystywanie ekonomicznych zachęt dla przedsiębiorców, obejmujących zazwyczaj działania w obrębie dochodów budżetowych [Makiela 2008].

Celem artykułu jest ocena skuteczności działań samorządu terytorialnego w obszarze wsparcia rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach zmarginalizowanych. Dla realizacji celu sformułowano hipotezę badawczą: *Skuteczność instrumentów wsparcia rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw funkcjonujących w obszarach zmarginalizowanych jest niewystarczająca i niedostosowana do zgłaszanych potrzeb tych przedsiębiorstw.*

2. Działania samorządu terytorialnego w obszarze wsparcia rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce

Działania samorządu terytorialnego w zakresie wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw mają na celu pobudzanie zachowań przedsiębiorczych wśród społeczności lokalnych oraz stymulowanie wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw na rynku lokalnym, co przyczynia się do powstawania pozytywnych efektów w gospodarce lokalnej [Stawasz, Sikora-Fernandez 2011, s. 145-146]:

- wzrostu dochodów gmin z tytułu podatków na skutek wzrostu dynamiki powstania nowych przedsiębiorstw oraz korzystnych warunków rozwoju dla firm istniejących,
- ograniczenia wzrostu bezrobocia m.in. poprzez zachęty inwestycyjne dla przedsiębiorstw utrzymujących zatrudnienie na niezmiennym poziomie,
- tworzenia nowych miejsc pracy – w wyniku korzystnych warunków dla rozwoju działalności gospodarczej firmy zwiększają zatrudnienie,
- przyciągania nowych inwestorów – na skutek podejmowanych inicjatyw władz samorządowych w zakresie poprawy atrakcyjności danego regionu poprawnie prowadzonej polityki inwestycyjnej,
- umacniania lokalnej gospodarki poprzez tworzenie sieci powiązań kooperacyjnych – podstawę funkcjonowania tych sieci stanowią istniejące jednostki gospodarcze wraz z firmami należącymi do inwestorów zewnętrznych,
- wykorzystania lokalnego potencjału społecznego – tworząc nowe miejsca pracy, podmioty gospodarcze dopasowują je do kwalifikacji społeczności lokalnej,
- podnoszenia poziomu zaawansowania infrastrukturalnego obszaru; władze lokalne inwestują w działania związane z rozwojem infrastruktury technicznej i społecznej, poprawiając poziom konkurencyjności oraz warunki życia i funkcjonowania na swoim terenie,
- aktywizacji społeczności lokalnej poprzez stworzenie przyjaznego klimatu dla rozwoju inicjatyw przedsiębiorczych, w tym uruchomienia i prowadzenia biznesu.

Władze samorządowe, tworząc klimat dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, wykorzystują wiele różnorodnych instrumentów wsparcia biznesu. W literaturze przedmiotu istnieje wiele kryteriów klasyfikacji tych instrumentów. Jednym z nich jest kryterium prawne, według którego instrumenty można podzielić na: obligatoryjne (wynikające z przepisów prawa) oraz fakultatywne (podejmowane przez samorząd terytorialny z własnej inicjatywy) [Saar 2011]. Przyjmując za kryterium wyróżnienia formę oddziaływania, wymienia się instrumenty: przymusu administracyjnego (miejscowe i ogólnokrajowe akty prawne), oddziaływania ekonomiczno-rynkowego (mechanizmy gospodarki rynkowej), zwiększające dostępność komunikacyjną (pobudzające rozwój infrastruktury) oraz instytucjonalno-organizacyjne (tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju biznesu, tj. parki naukowo-technologiczne, inkubatory technologiczne itd.) [Saar 2011; Karwowski 2003]. Biorąc pod uwagę gospodarkę finansową samorządu terytorialnego, w ramach budżetu gminy wyróżnia się dwie grupy instrumentów: dochodowe i wydatkowe. W pierwszej grupie najczęściej wymienia się: (i) instrumenty polityki fiskalnej, (ii) instrumenty związane ze zbyciem lub oddaniem do użytkowania składników mienia, (iii) instrumenty polityki cenowej, (iv) instrumenty związane z gospodarczym kształtowaniem środowiska, (v) instrumenty związane z dochodami w zakresie pomocy publicznej [Kogut-Jaworska 2008, s. 86], natomiast w drugiej grupie: (i) inwestycje związane z wydatkami inwestycyjnymi, (ii) inwestycje związane z wydatkami na wsparcie

instytucji otoczenia biznesu, (iii) instrumenty związane z wydatkami na cele informacyjno-promocyjne, (iv) instrumenty związane z wydatkami w zakresie pomocy publicznej [Makiela 2008; Saar 2011].

3. Skuteczność oddziaływania instrumentów wsparcia stosowanych przez samorząd terytorialny na rozwój MŚP w obszarach zmarginalizowanych

Badania własne zostały przeprowadzone w latach 2011-2012 wśród małych i średnich przedsiębiorstw z sektora prywatnego¹ funkcjonujących w obszarach zmarginalizowanych². Do specyficznych cech tych obszarów zaliczono:

- słaby potencjał gospodarczy (głównie obszary rolnicze, niska koncentracja podmiotów gospodarczych, niskie nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach, słabo rozwinięty sektor usług);
- słaby potencjał demograficzny (niekorzystna struktura wiekowa – starzejące się społeczeństwo, ubytek liczby ludności – ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji);
- niską dostępność komunikacyjną (słabo rozwinięta infrastruktura drogowa, niski wskaźnik gęstości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej);

¹ Badanie zostało przeprowadzone w ramach projektu badawczego „Determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw funkcjonujących w regionach zmarginalizowanych. Strategie rozwoju i polityka wsparcia” – projekt no. N N115 297738, umowa numer 2977/B/H03/2010/38, finansowanego z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

² Klasyfikacji obszarów dokonano na poziomie powiatów przy wykorzystaniu metody taksonomicznej Z. Hellwiga, która pozwoliła na wyodrębnienie 4 kategorii obszarów ze względu na ich poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, tzn. obszarów rozwiniętych, obszarów średnio rozwiniętych, obszarów słabo rozwiniętych oraz obszarów zmarginalizowanych. Badana próba została wylosowana wśród małych i średnich przedsiębiorstw zlokalizowanych w obszarach zmarginalizowanych – (na terenie 101 powiatów: milickiego, ząbkowickiego, chełmińskiego, lipnowskiego, radziejowskiego, rypińskiego, sepońskiego, bialskiego, biłgorajskiego, chełmskiego, hrubieszowskiego, janowskiego, krasnostawskiego, lubartowskiego, łęczyckiego, łęczyńskiego, radzyńskiego, tomaszowskiego, włodawskiego, łukowskiego, parczewskiego, dąbrowskiego, nowosądeckiego, puławskiego, zamojskiego, bełchatowskiego, opoczyńskiego, poddębickiego, drawskiego, skierniewickiego, gorlickiego, limanowskiego, miechowskiego, białobrzeskiego, garwolińskiego, lipskiego, łosickiego, makowskiego, ostrołęckiego, przasnyskiego, przysuskiego, pułtuskiego, węgrowskiego, żuromińskiego, lubaczowskiego, brzozowskiego, sierpeckiego, zwolenkiego, bieszczadzkiego, nizańskiego, szydlowieckiego, ropczycko-sędziszowskiego, jasielskiego, łańcuckiego, przeworskiego, rzeszowskiego, tarnobrzeckiego, sokołowskiego, kolneńskiego, monieckiego, siemiatyckiego, grajewskiego, białostockiego, łomżyńskiego, bytowskiego, jarosławskiego, sejneńskiego, wysokomazowieckiego, przemyskiego, braniewskiego, działdowskiego, elbląskiego, węgorzewskiego, jarocińskiego, kolskiego, wągrowieckiego, koszalińskiego, szczecineckiego, sandomierskiego, hajnowskiego, kazimierskiego, jędrzejowskiego, człuchowskiego, buskiego, opatowskiego, iławskiego, ełckiego, lidzbarskiego, skarżyskiego, oleckiego, giżyckiego, gołdapskiego, bartoszyckiego, staszowskiego, koneckiego, piskiego, nidzickiego, lubańskiego, jeleniogórskiego, głogowskiego, aleksandrowskiego). Szerzej na temat koncepcji metodycznej w opracowaniu [Lisowska 2013, s. 32-38].

- słabą jakość kapitału intelektualnego i społecznego (niskie kwalifikacje siły roboczej, niska efektywność kształcenia);
- słaby dostęp do usług publicznych (niewystarczający dostęp do służby zdrowia, mała liczba lekarzy i przychodni, niewystarczająca infrastruktura oświatowa, np. niska liczba bibliotek, placówek oświatowych);
- niekorzystną sytuację na rynku pracy (wysoka stopa bezrobocia, niskie kwalifikacje siły roboczej),
- problemy społeczne (wysokie natężenie ubóstwa materialnego, wysokie natężenie zjawisk patologicznych, np. alkoholizm, przemoc w rodzinie) [Lisowska 2013, s. 31-32].

Przebadano 271 małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach zmarginalizowanych. Dominowały mikrofirmy z udziałem 62%, małe firmy stanowiły 23,2%, zaś 14,8% to firmy średnie. Większość badanych przedsiębiorstw zajmowała się działalnością usługową (44,3%) i handlową (37,6%) oraz operowała głównie na rynkach³: regionalnym (52,4% wskazań), lokalnym (52% wskazań) i krajowym (44,6% wskazań); tylko co 10 firma rozszerzyła swoją działalność na rynek międzynarodowy (13,2% wskazań).

W dalszej części opracowania zostanie przedstawiony wycinek badań dotyczący oceny efektywności wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach zmarginalizowanych przez władze samorządowe.

Jednym z pól badawczych było wskazanie oczekiwanych działań ze strony władz samorządowych w obszarach zmarginalizowanych w celu stymulowania rozwoju MŚP. Wypowiedzi respondentów były zróżnicowane w zależności od wielkości przedsiębiorstwa (por. tab. 1), potwierdził to również test Kruskala-Wallisa⁴. Jego wyniki i prawdopodobieństwo testowe ($p < 0,05$) pokazały zróżnicowanie większości badanych zmiennych, tj. kreowanie przyjaznego klimatu dla rozwoju działalności gospodarczej, poprawę infrastruktury technicznej, zwiększenie dostępu do otoczenia biznesu, pobudzanie rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, poprawę atrakcyjności terenów, na których rozwijana jest działalność gospodarcza, promocję i przyciąganie inwestorów do regionu, pomoc w nawiązywaniu kontaktów z kontrahentami zagranicznymi, pomoc w pozyskaniu wsparcia finansowego, poprawę konkurencyjności i innowacyjności regionu, poprawę systemu informacji o możliwościach wsparcia przedsiębiorstw.

³ Badane przedsiębiorstwo mogło wskazać wszystkie obszary swojego działania, czyli dowolną liczbę wariantów.

⁴ Test Kruskala-Wallisa pozwala porównywać ze sobą więcej niż dwie niezależne populacje. Ma zastosowanie, gdy zmienna zależna jest ilościowa, ale nie spełnia założeń związanych z normalnością rozkładu, bądź też jest wyrażona na skali porządkowej. Szerzej na temat testu: [Kornacki, Mielniczuk 2008, s. 460-463; Szwed 2009].

Tabela 1. Oczekiwane przez przedsiębiorców działania ze strony władz samorządowych w celu stymulowania rozwoju MŚP*

Oczekiwane przez przedsiębiorców działania ze strony władz samorządowych	Mikro (%)	Małe (%)	Średnie (%)
Kreowanie przyjaznego klimatu dla rozwoju działalności gospodarczej	21,8	33,3	44,9
Poprawa infrastruktury technicznej	43,7	37,6	18,7
Zwiększenie dostępu do otoczenia biznesu	33,7	44,6	21,7
Pobudzenie rozwoju społeczno-gospodarczego regionu	32,5	23,7	43,8
Poprawa atrakcyjności terenów, na których rozwijana jest działalność gospodarcza	41,3	33,3	25,4
Promocja i przyciąganie inwestorów do regionu	35,2	47,3	17,5
Pomoc w nawiązywaniu kontaktów z kontrahentami zagranicznymi	42,8	38,9	18,3
Prowadzenie działalności informacyjnej i doradczej	35,7	33,1	31,2
Pomoc w pozyskaniu wsparcia finansowego	21,3	30,0	48,7
Poprawa konkurencyjności i innowacyjności regionu	29,1	49,7	21,2
Poprawa systemu informacji o możliwościach wsparcia przedsiębiorstw	42,7	31,4	25,9
Pomoc w uzyskaniu dotacji unijnych	33,3	35,5	31,2
Zachęcanie przedsiębiorców do współpracy np. w formie klastrów	35,3	31,6	33,1

* Respondenci mogli wybrać trzy odpowiedzi według ważności w skali 1-3, co oznaczało: 1 – ważna, 2 – bardzo ważna, 3 – najważniejsza.

Źródło: opracowanie własne.

W mikroprzedsiębiorstwach respondenci oczekiwali od władz samorządowych pomocy w pozyskaniu wsparcia finansowego (48,7% odpowiedzi), kreowania przyjaznego klimatu dla rozwoju działalności gospodarczej (44,9% odpowiedzi) oraz pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego regionu (43,8% odpowiedzi). Taki rozkład wypowiedzi, jak można przypuszczać, podkreśla niedostatki tych podmiotów w zakresie zasobów finansowych, jak również uwypukla problemy z niewystarczającym popytem, który może wpłynąć w dłuższym czasie na pogarszającą się kondycję tych podmiotów. Właściciele małych przedsiębiorstw oczekiwali od władz samorządowych działań w kierunku poprawy konkurencyjności i innowacyjności regionu (49,7% odpowiedzi), promocji i przyciągania inwestorów do regionu (47,3% odpowiedzi), zwiększenia dostępu do otoczenia biznesu (44,6% odpowiedzi). Dla średnich przedsiębiorstw najważniejsza była pomoc w nawiązywaniu kontaktów z kontrahentami zagranicznymi (42,8% odpowiedzi), poprawa infrastruktury technicznej (43,7% odpowiedzi) i systemu informacji o możliwościach wsparcia przedsiębiorstw (42,7% odpowiedzi), jak również poprawa atrakcyjności terenów,

na których rozwijana jest działalność gospodarcza (41,3% odpowiedzi). Potrzeby małych i średnich przedsiębiorstw odnosiły się głównie do podnoszenia atrakcyjności regionu w celu stworzenia jak najlepszych warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej.

Kolejnym obszarem badawczym była opinia badanych przedsiębiorców na temat roli podejmowanych w gminie inwestycji. Uzyskane odpowiedzi nie były zróżnicowane w zależności od wielkości przedsiębiorstwa, co potwierdziły również wyniki testu Kruskala-Wallisa i prawdopodobieństwo testowe ($p > 0,05$). Respondenci wskazali, że bardzo istotną i raczej istotną rolę w pobudzaniu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach zmarginalizowanych pełnią następujące inwestycje w gminie (por. tab. 2): budowa i modernizacja dróg (odpowiednio 26,4 i 48,9%), inwestycje związane z podziałem i udostępnianiem gruntów (odpowiednio 22,3 i 41,5%), inwestycje związane z ochroną środowiska (odpowiednio 20,8 i 37,9%) oraz budowa i modernizacja sieci wodnej i kanalizacyjnej (odpowiednio 18,4 oraz 39,1%). Natomiast za zupełnie nieistotne i raczej nieistotne inwestycje w gminie respondenci uznali: inwestycje w działania promocyjno-informacyjne (odpowiednio 35,1 i 33,9%) oraz inwestycje w kapitał ludzki (odpowiednio 27,9 i 32,8%). Taki rozkład wypowiedzi świadczy o dużym znaczeniu dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach zmarginalizowanych inwestycji w infrastrukturę drogową, związanych z ochroną środowiska, gospodarką wodno-kanalizacyjną zwiększającą dostępność komunikacyjną, za nieistotne respondenci uznali inwestycje w działania promocyjno-inwestycyjne oraz kapitał ludzki, co może mieć wpływ na pogłębienie się już niskiej jakości kapitału intelektualnego i społecznego.

Tabela 2. Rola inwestycji gminnych w pobudzaniu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

Inwestycje w gminach	Zupełnie nieistotna	Raczej nieistotna	Raczej istotna	Bardzo istotna
Budowa i modernizacja dróg	9,6%	15,1%	48,9%	26,4%
Budowa i modernizacja sieci wodnej i kanalizacyjnej	19,8%	22,7%	39,1%	18,4%
Inwestycje związane z zaopatrzeniem w energię	26,7%	24,7%	25,1%	23,5%
Inwestycje związane z infrastruktura lokalową	20,8%	28,5%	27,9%	22,8%
Inwestycje związane z podziałem i udostępnianiem gruntów	13,4%	22,8%	41,5%	22,3%
Inwestycje w kapitał ludzki	27,9%	32,8%	25,9%	13,4%
Inwestycje związane z ochroną środowiska	21,4%	19,9%	37,9%	20,8%
Inwestycje w działania promocyjno-informacyjne	35,1%	33,9%	22,4%	8,6%

Źródło: opracowanie własne.

Przedsiębiorcy ocenili również skuteczność stosowanych w gminach instrumentów dochodowych i niedochodowych dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach zmarginalizowanych. Uzyskane odpowiedzi nie były zróżnicowane w zależności od wielkości przedsiębiorstwa, co potwierdziły również wyniki testu Kruskala-Wallisa (prawdopodobieństwo testowe $p > 0,05$). W opinii respondentów skuteczność stosowanych w gminach instrumentów dochodowych wspierających rozwój małych i średnich przedsiębiorstw jest bardzo słaba i słaba (por. tab. 3). Najbardziej oceniono zwolnienia i ulgi fiskalne (90,1%) oraz obniżone stawki podatków i opłat lokalnych (88,3%), co może świadczyć o stosowaniu tego instrumentu wsparcia MŚP przez władze samorządowe bardzo rzadko.

Tabela 3. Ocena efektywności instrumentów dochodowych stosowanych w gminach dla wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw

Instrumenty dochodowe	Bardzo słaba	Słaba	Dobra	Bardzo dobra
Obniżone stawki podatków i opłat lokalnych	49,2%	39,1%	8,9%	2,8%
Zwolnienia ulgi w podatkach i opłatach lokalnych	43,1%	37,6%	10,9%	8,4%
Zezwolenia i ulgi fiskalne (indywidualne)	48,2%	41,9%	6,9%	3,0%
Obniżone ceny za usługi lokalne	32,6%	43,1%	17,5%	6,8%
Obniżone wysokości opłat czynszowych za korzystanie z mienia gminy	31,9%	40,7%	19,8%	7,6%
Preferencyjna sprzedaż gruntów i lokali przedsiębiorcom	33,2%	36,7%	23,1%	7,0%

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4. Ocena efektywności instrumentów niedochodowych stosowanych w gminach dla wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw

Instrumenty niedochodowe	Bardzo słaba	Słaba	Dobra	Bardzo dobra
Budowa i rozwój infrastruktury technicznej	30,4%	33,8%	28,6%	7,2%
Działalność ośrodków rozwoju przedsiębiorczości	32,6%	31,8%	28,1%	7,5%
Działalność związana z przedsięwzięciami gospodarczymi (np. w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego)	48,3%	43,2%	6,1%	2,4%
Funkcjonowanie lokalnych funduszy pożyczkowych i poręczeniowych	45,6%	40,1%	9,8%	4,5%
Przedsięwzięcia gminne związane z działalnością informacyjno-promocyjną	28,7%	36,1%	22,3%	12,9%

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku instrumentów niedochodowych najslabiej (jako bardzo słabą i słabą) oceniono działalność związaną z przedsięwzięciami gospodarczymi (91,5%) oraz funkcjonowanie lokalnych funduszy poręczeńowych i pożyczkowych (85,7%), co może świadczyć z jednej strony o niskiej sprawności funkcjonowania instytucji otoczenia biznesu, z drugiej zaś o utrudnionym dostępie do usług oferowanych przez instytucje otoczenia biznesu ze względu na niewystarczającą liczbę tych instytucji w regionie (por. tab. 4).

Badania wskazują, że władze samorządowe mają jeszcze wiele do zrobienia w zakresie wspierania małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach zmarginalizowanych. Będzie to proces wieloletni, na który składa się wiele czynników, takich jak: identyfikacja ważnych problemów gospodarczych i społecznych regionu, stworzenie bądź doskonalenie struktur, budowa partnerstwa publiczno-prywatnego, współpraca z instytucjami otoczenia biznesu oraz doskonalenie jakości funkcjonowania i zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego.

4. Podsumowanie

Literatura przedmiotu, jak również liczne badania wskazują szeroką gamę instrumentów wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw w regionie. Ocena skuteczności tych działań jest jednak różnorodna w zależności od charakteru i potrzeb regionu. Jak wskazują przeprowadzone badania, w obszarach zmarginalizowanych efektywność stosowanych przez władze samorządowe instrumentów w opinii przedsiębiorców jest słaba lub bardzo słaba, co pozwoliło na pozytywne zweryfikowanie pierwszej części postawionej we wstępie hipotezy badawczej. Przyczyn tego stanu rzeczy można upatrywać w braku dopasowania stosowanych narzędzi pobudzania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw do potrzeb tych podmiotów, co pozwoliło na pozytywne zweryfikowanie drugiej części hipotezy badawczej postawionej we wstępie. Dobór odpowiednich instrumentów, jak również określenie stopnia ich zaangażowania powinno być uzależnione od charakteru danego regionu i sposobu zarządzania. Zadaniem władz samorządowych jest wybór sposobu zarządzania umożliwiającego dobór odpowiednich narzędzi wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw wynikających z potrzeb tych podmiotów oraz regionu. Szczególnie jest to ważne w obszarach zmarginalizowanych, w których liczba instytucji wsparcia biznesu jest znacznie mniejsza lub ich nie ma, co ogranicza dostęp do specjalistycznych usług wspomagających prowadzenie biznesu.

Władze samorządowe, dbając o rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, powinny zabiegać o nowe inwestycje, być otwarte na nowe inicjatywy gospodarcze zapewniające przyjazny klimat i profesjonalną obsługę dla inwestorów, ale także wspierające przedsiębiorców już funkcjonujących. Stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości w obszarach zmarginalizowanych powinno odbywać się poprzez działania władz samorządowych oparte na polityce zachęt finansowych, instytucjo-

nalnych, infrastrukturalnych i promocyjno-organizacyjnych na rzecz podmiotów gospodarczych.

Literatura

- Kogut-Jaworska M., *Instrumenty interwencjonizmu lokalnego w stymulowaniu rozwoju gospodarczego*, CeDeWu, Warszawa 2008.
- Kornacki J., Mielniczuk J., *Statystyka dla studentów kierunków technicznych i przyrodniczych*, WNT, Warszawa 2008.
- Lisowska R., *Zarządzanie rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw w obszarach zmarginalizowanych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013.
- Makiela Z., *Przedsiębiorczość regionalna*, Difin, Warszawa 2008.
- Saar M.A., *Jak samorzędy lokalne mogą wspierać rozwój przedsiębiorczości?*, CeDeWu, Warszawa 2011.
- Słomińska B., *Gmina w procesach stymulowania przedsiębiorczości*, „Samorząd Terytorialny” 2007, nr 3, http://finanse-publiczne.pl/materialy/gmina_stymuluje_przedsiębiorczosc.pdf.
- Stawasz D., Sikora-Fernandez D., *Polityka miejska a rozwój sektora MŚP*, [w:] *Zarządzanie rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw*, red. S. Lachiewicz, M. Matejun, Oficyna a WoltersKluwer Business, Warszawa 2011.
- Szwed R., *Metody statystyczne w naukach społecznych. Elementy teorii i zadania*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2009.
- Ustawa z dnia 12 maja 2000 r. o zasadach wspierania rozwoju regionalnego (DzU z dnia 14 czerwca 2000 r.).

SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN MARGINALISED AREAS PROVIDED BY LOCAL GOVERNMENT

Summary: Marginalised areas are characterised by a smaller number of business environment institutions, which results in limited access to services dedicated to small and medium-sized enterprises. The development of these entities in the region necessitates favourable conditions which require entrepreneurial behaviour on the part of local government manifesting in: creativity and innovativeness, the ability to cooperate with enterprises in order to create a favourable climate for business, as well as the capability to cooperate with other local government units and organisations. The paper aims to assess the effectiveness of SME support instruments used by local government and their impact on the development of these companies on the basis of the literature and the author's own research carried out among owners and co-owners of small and medium-sized enterprises in marginalised areas.

Keywords: development of small and medium sized enterprises, local government, marginalised areas, support policy of SME, support instruments.